

Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal

İbrahimi Dinlerde Musiki Teolojisinden Yapay Zeka Estetiğine

Dr. Aykut ÖZER

ESKİ
YENİ

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 1837

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiyeeni
Yayın No | Publication Number: 386

Kitap Adı : Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal
Alt Başlık : İbrahimi Dinlerde Musiki Teolojisinden Yapay Zeka Estetiğine
Book Title : Sound and the Sacred in the Celestial Tradition
Subtitle : From Music Theology in Abrahamic Religions to Artificial
Intelligence Aesthetics
ISBN : 978-625-8596-00-7
DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596007

Yazar | Author: Aykut Özer | orcid.org/0000-0001-7983-5796
Kurum | Institution: Düzce Üniversitesi
ROR ID: ror.org/04175wc52

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph
Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish
Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 144 (xviii + 126)

Yayın Tarihi | Publication Date: Şubat | February 2026
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAB - Din Felsefesi | Philosophy of religion

BISAC: REL062020 - Din / İslam / Kültür ve Toplum | Religion / Islam / Culture & Society

THEMA: QRM - Din felsefesi | Philosophy of religion

LC Classification: BL85.M87 - Müzik ve Din | Music and religion

DEWEY: 291.216 - Müzik ve Din | Music and religion

WoS Category: Din Araştırmaları | Religious Studies

WoS Citation Topics Meso: 6.2 - Din Araştırmaları | Religious Studies

WoS Citation Topics Micro: 6.2.21 - Din ve Dijital Kültür | Religion and Digital Culture

Scopus Subject Areas: 1211 - Din Araştırmaları | Religious Studies

Atf Bilgisi | Cite as: Özer, Aykut. *Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal: İbrahimi Dinlerde Musiki Teolojisinden Yapay Zeka Estetiğine*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Eskiyeeni, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal

İbrahimi Dinlerde Musiki Teolojisinden Yapay Zeka Estetiğine

Dr. Aykut ÖZER

Ankara 2026

Yazar Hakkında

Dr. Aykut ÖZER

Diyarbakır'ın Çüngüş ilçesinde dünyaya geldi. İlköğretimini burada, ortaöğretimini ise Çermik ilçesinde birincilikle tamamladı. Aynı yıl Kur'an-ı Kerim ve Ezan-ı Güzel Okuma yarışmalarında Türkiye derecesi aldı. 2013 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2011 yılında Erzurum'un Karayazı ilçesine din görevlisi olarak atandı. 2014 itibariyle Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmenlik ve idarecilik yaptı. 2018 yılında Ali Şeriatî'nin Dinler Tarihi'ndeki Yeri başlıklı yüksek lisans tezini tamamladı. 2023 yılında Hıristiyanlıkta Mucize Anlayışı başlıklı çalışmasıyla doktor unvanı aldı. 2025 yılında Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dr. Öğretim üyesi olarak göreve başlayan Dr. Özer, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde aktif görevini sürdürmektedir.

Dr. Özer'in aşağıdaki eserlerin dışında telif makale ve bildirileri vardır:

- Ali Şeriatî'nin Dinler Tarihi Metodolojisi, Fecr Yayınları Ankara 2024
- Hıristiyanlıkta Mucize, İnancın Ötesinde Gerçekler, Eskiyeşi Yayınları, Ankara 2025.

About the Author

Dr. Aykut ÖZER

Aykut Özer completed his primary education in his city of birth, Çüngüş, Diyarbakır, and high school in Çermik, graduating in 2008. In the same year, he received national recognition in Türkiye for his beautiful recitation of the Quran and Adhan. He graduated from Erzurum Atatürk University, Kazım Karabekir Faculty of Education, Department of Religious Culture and Morality Education in 2013. He served as an imam in Karayazı, Erzurum between 2011 and 2014, at which year he began working as a teacher and administrator for Türkiye's Ministry of National Education. In 2018, he completed his master's degree thesis Ali Shariati's Place in the History of Religions and his doctorate in 2023 with the dissertation The Understanding of Miracles in Christianity. Dr. Özer, who began serving as an Assistant Professor at Düzce University Faculty of Theology in 2025, continues his active duty at Düzce University Faculty of Theology.

In addition to the works listed below, Dr. Özer has authored various articles and conference papers:

- Ali Shariati's Methodology of the History of Religions, Fecr Publications, Ankara 2024.
- Miracle in Christianity: Realities Beyond Faith, Eskiyeeni Publications, Ankara 2025.

Kitap Hakkında

Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal

İbrahimi Dinlerde Musiki Teolojisinden Yapay Zeka Estetiğine

Bu eser, insanlık tarihini belirleyen temel dinamiklerden biri olan ses, etki ve yönlendirme olgusunu; semavi geleneklerdeki teolojik kökenlerinden hareketle modern ve postmodern çağın dijital estetiğine, özellikle de yapay zekâ teknolojilerine uzanan geniş bir perspektifte ele almaktadır. Çalışma, pandemi süreciyle hız kazanan çevrimiçi yaşam pratikleri ve yapay zekânın yükselişini, salt teknolojik ilerleme başlığı altında değil; tarihsel süreklilik arz eden bir iktidar, kontrol ve anlam üretimi problemi olarak değerlendirmektedir.

Kitap, insanlık tarihinin erken dönemlerinden itibaren tekrar eden hak-batıl gerilimini merkeze alarak Hz. Âdem-İblis anlatısından başlayıp Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman kıssalarına uzanan bir çizgide, sesin kutsallığı ve dönüştürücü gücü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle İbrahimi gelenekte Hz. Dâvûd'a atfedilen musiki ve "davudî ses" kavramı, yalnızca estetik bir unsur olarak değil; ilahi iradenin insan ve tabiat üzerindeki tesirinin sembolik bir tezahürü olarak yorumlanmaktadır. Hz. Süleyman anlattığı ise, görünür ve görünmez alanlar arasındaki ilişkinin düzenlenmesi, fitnenin kontrol altına alınması ve aile müessesesinin yeniden tahkimi bağlamında ele alınmaktadır.

Eser, bu teolojik ve tarihsel çerçeveyi günümüzle ilişkilendirirken, 2019 sonrası pandemi deneyimini küresel ölçekte yaşanan psikolojik kuşatma, ekonomik kırılma ve dijital bağımlılık süreçleriyle birlikte analiz etmektedir. Pandemiyle birlikte bireyin mekânsal olarak eve kapanması, dijital araçların gündelik hayatın merkezine yerleşmesi ve çevrimiçi platformların belirleyici hâle gelmesi; aile yapısı, toplumsal ilişkiler ve inanç pratikleri üzerinde derin etkiler doğurmuştur. Çalışma, bu sürecin küresel yönetim mekanizmaları ve ulus-devlet politikalarıyla ilişkisini de eleştirel bir bakışla tartışmaktadır.

Kitapta yapay zekâ, ne bütünüyle olumsuzlanan ne de mutlaklaştırılan bir unsur olarak sunulmaktadır. Aksine, yapay zekâ; kontrol, etik ve estetik sınırlar belirlenmediği takdirde toplumsal yapıyı, emek süreçlerini ve kuşaklar arası dengeleri köklü biçimde dönüştürebilecek güçlü bir araç

olarak değerlendirilmektedir. Ses, görüntü ve metin üretiminde yapay zekânın sağladığı imkânlar; kutsal metinlerde sesin etkisiyle kurulan ilişki biçimleriyle analogik bir zeminde okunmakta, böylece musiki teolojisinden dijital estetiğe uzanan süreklilik görünür kılınmaktadır.

Eserin temel önerisi, bu çok katmanlı dönüşüm karşısında aile kurumunun korunması, bilinçli nesillerin yetiştirilmesi ve eğitim mekânlarının (okul, üniversite, medrese, külliye, kütüphane) yalnızca bilgi aktaran yapılar değil, etik ve estetik bilinç üreten merkezler olarak yeniden tasarlanması gerekliliğidir. Bu yönüyle çalışma, teoloji, dinler tarihi, sosyoloji, siyaset bilimi ve dijital kültür araştırmaları arasında disiplinlerarası bir tartışma zemini sunmaktadır.

Kısacası, Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal, kutsal anlatılardan hareketle çağdaş dünyanın dijital gerçekliğini anlamaya yönelik özgün bir okuma önerisi geliştirmekte; musiki teolojisi ile yapay zekâ estetiği arasında kurduğu bağ sayesinde, hem akademik çevreler hem de çağın dönüşümünü anlamaya çalışan bilinçli okuyucular için dikkat çekici bir düşünce ufku açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi; İbrahimi Dinler; Yahudilik; Hıristiyanlık; İslam; Dinî Mûsiki; Yapay Zeka; İnteraktif Eğitim

About the Book

Sound and the Sacred in the Celestial Tradition From Music Theology in Abrahamic Religions to Artificial Intelligence Aesthetics

This work examines the phenomenon of sound, influence, and guidance -one of the fundamental dynamics shaping human history- through a broad perspective. It moves from theological origins in celestial traditions to the digital aesthetics of the modern and postmodern eras, specifically focusing on Artificial Intelligence (AI) technologies. The study evaluates the rise of AI and the shift toward online living practices (accelerated by the pandemic) not merely as technological progress, but as an ongoing historical problem of power, control, and the production of meaning. Centering on the recurring tension between truth (hak) and falsehood (batl) since the early periods of human history, the book focuses on the sanctity and transformative power of sound. It follows a line starting from the narrative of Adam and Iblis (Satan) to the stories of Prophet David (Dawud) and Prophet Solomon (Suleiman). Specifically, the concept of music and the “Davidic voice” attributed to Prophet David in the Abrahamic tradition is interpreted not just as an aesthetic element, but as a symbolic manifestation of divine will’s influence over humans and nature. The narrative of Prophet Solomon is handled within the context of regulating the relationship between the visible and invisible realms, controlling fitna (discord), and reinforcing the institution of the family.

While relating this theological and historical framework to the present day, the work analyzes the post-2019 pandemic experience alongside global psychological siege, economic vulnerability, and digital addiction. The spatial confinement of the individual to the home, the placement of digital tools at the center of daily life, and the dominance of online platforms have profoundly impacted family structures, social relations, and faith practices. The study also offers a critical discussion on the relationship between this process and global governance mechanisms and nation-state policies.

In the book, Artificial Intelligence is presented as an element that is neither entirely dismissed nor absolute. Instead, AI is evaluated as a powerful tool that -if control, ethics, and aesthetic boundaries are not defined- could radically transform social structures, labor processes, and intergenerational balances. The opportunities provided by AI in the production of sound, image, and text are read on an analogical ground with the forms of relationship established through the power of sound in sacred texts. Thus, the continuity stretching from music theology to digital aesthetics is made visible.

Keywords: History of Religions; Abrahamic Religions; Judaism; Christianity; Islam; Religious Music; Artificial Intelligence; Interactive Education

*Beni her koşulda destekleyen
ve hayallerime inanmaktan hiç vazgeçmeyen
sevgili aileme...*

ÖN SÖZ

Kıymetli Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerime; “Semavi Gelenekte Ses ve Kutsal: İbrahimi Dinlerde Musiki Teolojisinden Yapay Zeka Estetiğine” başlıklı bu eser, insanlığın manevi ve estetik arayışları arasında mûsikinin yeri ve önemi üzerine derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Çalışma, İbrahimi dinler (Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam) perspektifinden başlayarak, kutsal mûsiki anlayışını ve bunun zamanla nasıl bir evrim geçirdiğini ele alırken, günümüzde yapay zeka ve estetik arasındaki yeni dinamikleri de göz önünde bulundurmaktadır. Mûsikinin, insan ruhunun derinliklerine dokunan ve toplumsal bağları güçlendiren bir ifade biçimi olduğu gerçeği yadsınamaz. Semavi geleneklerde ses, sadece bir melodik ifade değil; aynı zamanda kutsal bir iletişim aracı olarak da önem taşımaktadır. Bu eser, gelenekten modernizme uzanan geniş bir yelpazeyi kapsayarak, mûsikinin teolojik boyutunu ve sanatın evrenselliğini sorgulamakta; din ve sanat arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelediği gibi, yapay zekanın sanattaki rolünü de tartışma zeminine taşımaktadır.

Öğrencilerimizin bu eserle, sesin ve mûsikinin kutsal boyutları hakkında daha bilinçli bir farkındalık geliştirmelerini, mûsikinin teolojik ve estetik boyutlarını anlamalarını ve günümüz teknolojisinin sanatsal ifade üzerindeki etkisini sorgulamalarını umuyoruz. Böylelikle öğrencilerimizin, mûsiki ve maneviyat arasındaki derin bağları kavrayarak, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde zenginleşmiş bir deneyim elde etmelerini arzuluyoruz. Bu çalışmanın, her biriniz için ilham verici ve düşündürücü olmasını diliyor, öğrenme yolculuğunuzda başarılar temenni ediyoruz.

Çalışmanın seçimi ve hazırlanması sürecinde, yakın alaka ve tavsiyelerini esirgemeyen, dünyaya gelmeme vesile olan canım annem Fikriye Özer'e ithaf ediyorum. Ayrıca çalışmaya ilham olan Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerime ve tüm çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmada, hem birincil hem de ikincil tüm kaynaklar azami titizlikle değerlendirilmiş olmakla birlikte, gözden kaçmış bazı hataların bulunabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Söz konusu eksikliklerin tespiti hâlinde tarafımıza bildirilmesi, müteakip baskılarda gerekli düzeltmelerin yapılabilmesi açısından büyük bir memnuniyetle karşılanacaktır.

Dr. Aykut ÖZER
Düzce, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xiii
KISALTMALAR	xvii
GİRİŞ	1
Kursamsal Çerçeve	3
Araştırmanın Metodu ve Kaynaklar	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
YAPAY ZEKÂNIN İSLAM, HİRİSTİYANLIK ve YAHUDİLİKTE KULLANIMI TEOLOJİK, ETİK VE PRATİK YAKLAŞIMLAR	7
Giriş	7
1.1. Yapay Zeka ve Din İlişkisine Teorik Bir Çerçeve	10
1.1.1. Yapay Zeka Kavramı ve Kapsamı	10
1.1.2. Din ve Teknoloji Etkileşimi	11
1.2. İslam'da Yapay Zeka Kullanımı ve Değerlendirilmesi	12
1.2.1. Teolojik Temel: Vahiy ve İnsan Aklı	13
1.2.2. Pratik Kullanım Alanları	14
1.2.3. Etik Sınırlar	16
1.3. Hıristiyanlıkta Yapay Zeka Kullanımı	17
1.3.1. Vahiy ve İlham Anlayışı	18
1.3.2. Kilise Pratiğinde Yapay Zeka	20
1.3.3. Teolojik Tartışmalar	22
1.4. Yahudilikte Yapay Zeka ve Halahi Tartışmalar	23
1.4.1. Halaha ve Teknoloji	25
1.4.2. Pratik Uygulamalar	26
1.4.2. Etik ve Hukuki Sınırlamalar	28
1.5. Karşılaştırmalı Değerlendirme	29
Sonuç	31
İKİNCİ BÖLÜM	
DİN ve MÛSİKİ ONTOLOJİSİ BAĞLAMINDA KUTSAL SESİN TARİHSEL, KÛLTÛREL ve FENOMENOLOJİK ANALİZİ	33
2.1. Karşılaştırmalı Dinler ve Müzikoloji	46

2.2. Mûsikinin Toplumsal Foksiyonları ve Yönetime Etkileri	55
2.3. Ses, Ruh ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Dinî Söylemlerin Akustik Boyutu	64
2.4. Mûsikide Kadın Sesinin Teolojik Boyutu	65
2.5. Mûsikînin Ontolojik, Epistemolojik ve Teolojik Temelleri	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KUTSAL METİNLERDE SES ve MİMARİ İLİŞKİSİ	81
3.1. Yahudilikte Musiki: Tapınaktan Sinagoga	81
3.2. Hıristiyanlıkta Musiki: İlahiyatın Melodik İnşası	84
3.3. İslam'da Musiki: Vecd ve Şeriat Kıskaçında Ses	89
3.4. Karşılaştırmalı Analiz: Benzerlikler ve Ayrışmalar	96
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
GELECEĞİN ESTETİĞİ: YAPAY ZEKA ve DİN MUSİKİSİ	101
4.1. Algoritmik Beste: Yapay Zekanın İlahî ve Koral Formları Yeniden Üretmesi	102
4.2. Dijital Kutsallık: “Yapay Zeka Kantoru” veya “Dijital Müezzin”: Robotik Seslerin Teolojik Kabul Edilebilirliği	104
4.3. Yaratıcılık ve Ruh: Yapay Zeka ile Üretilen Dini Müziğin “Vecd” ve “Huşu” Bağlamında Analizi	106
SONUÇ: GELENEĞİN DİJİTAL MUHAFAZASI ve DÖNÜŞÜMÜ	109
KAYNAKÇA	113
DİZİN	125

KISALTMALAR

ACS	: Ad Catholici Sacerdotii
Akt	: Aktaran
Ae	: Aynı eser
Age	: Adı geçen eser
Ay	: Aynı yer
Bk	: Bakınız
CD	: Christus Dominus
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Der	: Derleyen
MCC	: Mystici Corporis Christi
Md	: Madde
PO	: Presbyterorum Ordinis
KURAMER	: Kur'an Araştırmaları Merkezi
Krş.	: Karşılaştırınız
SV	: Sacra Virginitas
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
ST	: Summa Theologia
SC	: Satis Cognitum
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu

